

Overleg met Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten

Boswachter Edwin van Meel van Staatsbosbeheer en opzichter Hans Hofland van Natuurmonumenten waren aanwezig bij onze bestuursvergadering van 11 juni. Hoewel vooral bedoeld als kennismaking met ons bestuur, hebben we de tijd en de gelegenheid ook benut om eens te discussiëren over een aantal knelpunten bij het beheer en de inrichting van de nieuwe reservaatgebieden.

Ontwikkelingen en knelpunten in nieuwe reservaatgebieden

Binnen ons werkgebied zijn of komen honderden hectare reservaatgebied in handen van genoemde natuurbeherende instanties. Dit gebeurt vooral door landinrichting. Zo ligt er in de gemeentes Baarle-Nassau en het gedeelte Chaam (van Alphen-Chaam) zo'n 1000 ha reservaatgebied. We praten dan over (voormalige) landbouwgrond. Van die 1000 ha is op dit moment al zo'n 250 ha in handen van Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. Via landinrichting zal er naar verwachting tot het jaar 2002 zo'n 70% (=700 ha) gerealiseerd kunnen worden. Ook in de herinrichting "Ulvenhout Galder" vindt een dergelijk proces plaats.

Als natuurvereniging constateren we in de praktijk een aantal knelpunten als het gaat om beheer en inrichting van deze gebieden als ze eenmaal toegewezen zijn aan Staatsbosbeheer of Natuurmonumenten. Zo vinden we dat natuurwaarden sneller en sterker kunnen toenemen door vaak relatief eenvoudige maatregelen. Ook constateren we dat, zelfs in deze nieuwe natuurgebieden, economische factoren vaak grotere prioriteit krijgen dan natuurwaarden. Zo vormen deze gebieden een belangrijke inkomstenbron voor de natuurbeherende instanties doordat zij geld vangen van boeren die hier hun vee inscharen. Als deze afhankelijkheid te groot wordt gaat dit ten koste van de natuurwaarden. Een simpel voorbeeld: Als we een grote poel en houtwallen aanleggen kost dit grond. Hier kunnen geen koeien meer lopen en beuren de instanties minder. De verleiding zou kunnen ontstaan dan maar niet te veel te doen. Verder zullen sommige boeren bij hoge inschарingsprijzen eerder geneigd zijn dingen te doen die eigenlijk niet mogen om toch winst te kunnen maken (bijv. mesten, teveel koeien inscharen etc.). Een ander voorbeeld is de jacht. Volgens het rijksbeleid mag er in de verworven gebieden in de Ecologische Hoofdstructuur geen plezierjacht plaatsvinden. Bij Staatsbosbeheer komt men er rond voor uit dat

Vereniging
Natuurmonumenten

Natuuragenda

Voor het najaar hebben we weer enkele activiteiten op het programma staan:

vrijdag 19 september, 20h:

Dialezing kerkuilen.

zaterdag 11 oktober, 9h:

Wandeling Alphen.

vrijdag 7 november, 20h:

Dialezing Ethiopië.

vrijdag 12 december, 20h:

Dialezing Brabants

In deze tweede Nieuwsbrief vooral veel aandacht voor de resultaten en achtergronden van natuur- en landschapsbehoud in de streek.

Onze jonge vereniging timmert flink aan de weg, en de resultaten mogen zeker gezien worden.

Uw steun vormt onze inspiratie!

deze plezierjacht blijft plaatsvinden omdat men het geld niet kan missen.

Het particulier agrarisch natuurbeheer

Nu het overheidsbeleid binnen de Ecologische Hoofdstructuur meer aanstuurt naar particulier agrarisch natuurbeheer, wordt het des te belangrijker dat de natuurbeherende instanties laten zien welke meerwaarde zij hebben. Bij particulier agrarisch natuurbeheer blijft de grond in handen van de boer en deze sluit (op vrijwillige basis) een soort beheerscontract met de overheid om de natuurwaarden te verhogen. Dit bespaart de overheid miljoenen gulden. Men hoeft de grond immers niet meer aan te kopen. Wij zijn hier niet zo voor als het gaat om landbouwgronden binnen de Ecologische Hoofdstructuur. We vrezen dat de ecologie het dan zeker verliest van de economie. Temeer daar de

staatsbosbeheer

beheersvergoedingen geen vetpot voor de boer zijn. Verder stellen we vraagtekens bij de duurzaamheid van deze beheerscontracten.

De praktijk

Na deze pittige uitwisseling van gedachten zijn we op 26 en 28 juni het veld ingegaan om de knelpunten eens in de praktijk te toetsen. Gelukkig ervaren zowel Natuurmonumenten als Staatsbosbeheer onze kritiek niet als bemoeizucht. Bovendien richt een deel van onze kritiek zich op

het beleid van de organisaties waar Ed-win en Hans meer uitvoerders van dat beleid zijn. We konden dan ook een aantal goede afspraken maken. Aan de orde kwamen:

- ◆ **W e g a a n m e t** Natuurmonumenten een soort vrijwilligerscontract opstellen, waarbij wij samen met Natuurmonumenten een aantal werkzaamheden op ons nemen die natuur en landschap erg ten goede komen. Zo zullen we komende winter in het Chaamse Bekengebied nabij de Rettestraat een aantal kostbare houtopstanden onderhouden, uitrasteren en verder aanplanten zodat hier weer schitterende houtwallen komen. Met Staatsbosbeheer gaan we op termijn bekijken of wij de inventarisatie van de amfibieën voor onze rekening kunnen nemen. Een eerste aanzet hiertoe wordt gegeven op de amfibieënavond voor de vereniging op 27 maart 1998.
- ◆ Verder bestaan er concrete plannen voor inventarisatie en bescherming van de weidevogels in het gebied van de Bleeke Heide in 1998.
- ◆ **M a r k e n L e i j z a l** inventarisatiegegevens blijven doorspelen.
- ◆ **W e h e c h t e n e r w a a r d e a a n d a t** vee wordt ingeschaard door streekgebonden agrariërs, liefst door boeren die tegen zo'n gebied aanzitten. Vaak zijn dit juist de boeren die gedupeerd worden doordat er veel ha van hun grond in de Ecologische Hoofdstructuur ligt. Vooral in sociaal en psychologisch opzicht krijg je zo draagvlak in de streek.
- ◆ **W e c o n s t a t e r e n d a t e r v e e l s l e c h t** aangelegde rasters zijn waar vaak koeien doorbreken en houtwallen vernietigen.
- ◆ **D o o r e e n g o e d e s a m e n w e r k i n g**

tussen natuurbeherende instanties, agrariërs en natuurverenigingen zoals Mark en Leij worden de mogelijkheden om draagvlak in de streek te creëren beter benut. We denken dat er op dit gebied nog veel meer kan gebeuren.

- ◆ **W e v r a g e n o n s a f o f d e** instanties voldoende mankracht hebben bij verdere toename van de reservaatgebieden.
- ◆ **W e z a g e n g r a a g m e e r** continuïteit in de inrichtingsmaatregelen en meer duidelijkheid over de jachtvisie.
- ◆ **V a a k l o p e n e r v e e l m e e r** koeien dan afgesproken is. In de praktijk maken we mee dat er meer dan 30 runderen lopen op een oppervlakte van minder dan 2 ha. Dit wekt irritatie op. In al deze gebieden moet er sprake zijn van een extensieve begrazing.
- ◆ **D r a i n a g e s w o r d e n n i e t o n k l a a r** gemaakt.
- ◆ **V o l g e n s h e t b e h e e r p l a n v a n** Natuurmonumenten worden in "het Broek" alleen buitengrenzen ingeplant. Dit werkt economisch wel beter maar is in strijd met de overheidsvisie die dit gebied wil omvormen tot het kleinschalige cultuurlandschap zoals het eertijds was.
- ◆ **E r i s t e w e i n i g t o e z i c h t** waardoor er allerlei illegale activiteiten plaatsvinden zoals cossen, vuilstort, betreding, stropen etc.

D e

Het Merkske bedreigd. Motorcross eindelijk aan banden?

Elk weekend rijden er meer dan 100 crossmotoren door het uiterst kwetsbare natuurgebied van het Merkske. Hiermee worden de inspanningen van vele instanties om de natuurwaarden van dit gebied te verhogen voor een flink deel teniet gedaan. Zo moesten we constateren dat broedgevallen van rode lijstoorten als grutto, roodborstapuit en patrijs ernstig verstoord werden. Ook bij veel mensen in de streek zijn deze activiteiten een doorn in het oog.

Gebied

Het gebied is in het Bestemmingsplan Buitengebied van Baarle-Nassau opgenomen met de bestemming Agrarisch gebied met landschappelijke en/of cultuurhistorische waarden. Ze kunnen gewijzigd worden in bos en/of natuurgebied. Vele zandpaden hebben de bestemming waardevolle onverharde weg. Bovendien ligt het gebied binnen de Ecologische Hoofdstructuur, met als toekomstige aanduiding Reservaatgebied.

Aktie

In een brief van 16 mei hebben we een klemmend beroep op de gemeente Baarle-Nassau gedaan om passende maatregelen te nemen om deze overlast tegen te gaan. Alleen de gemeente kan in de gebods- en/of verbodssfeer iets aan deze overlast doen.

Aanvankelijk reageerde de gemeente in een nietszeggend briefje afwijzend op ons verzoek. Een telefonisch onderhoud met de behandelend ambtenaar leerde ons dat hij niet eens de moeite genomen had om deze brief, nota bene gericht aan het College van Burgemeester en Wethouders, onder de aandacht van het College te brengen!

Reactie

Uiteraard hebben we ons niet neergelegd bij deze zeer laakbare beslissing. De Brabantse Milieufederatie, de ABC-milieugroep en Staatsbosbeheer ondersteunden ons verzoek, met als gevolg dat B en W zich serieus over het probleem bogen.

Er werd een notitie "Problematiek motorcrossen in het buitengebied" opgesteld. Deze notitie stelt ondermeer voor om middels borden een aantal zandpaden in het gebied uit te sluiten voor alle motorvoertuigen, uitgezonderd het

plaatselijk verkeer.

Resultaat

Deze notitie is op 26 augustus besproken door de commissie "Alge-mene Beleidszaken" van de gemeente Baarle-Nassau. Een bericht van de gemeente leerde ons dat er een unaniem advies genomen is om het probleem aan te pakken zoals in de notitie omschreven is.

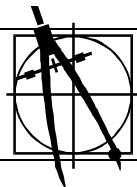
We zijn erg blij dat de kans nu groot is dat de rust zal toenemen en de aantastingen zullen afnemen in dit zo kwetsbare gebied.

Bovendien verheugt het ons dat de gemeentebestuurders op doortastende en verantwoorde wijze willen en durven omgaan met de natuurwaarden in hun buitengebied.

Johan Schaerlaeckens

Het Dal van 't Merkske bestaat uit kleinschalige beemdgraslanden, afgewisseld met bosjes, houtwallen en akkers. Het hele beekdalgebied

Ruilverkaveling Alphen: Begin ommekeer?

Bij de ruilverkaveling Alphen zijn er meer bomen gekapt en houtopstanden geroid dan nodig was. Deels ging het hierbij zelfs om illegale kap.

Het is te gemakkelijk de schuld hiervoor helemaal bij de ruilverkaveling te leggen. Ook in andere ruilverkavelingen blijkt er vaak onnodig veel schade aan het landschap aangericht te worden.

Omdat dit, afgezien van de schade aan het landschap, het imago van de Landinrichtingsdienst nadelig beïnvloedt, is er intern bij deze Dienst een discussie op gang gebracht hoe een en ander in de toekomst beter georganiseerd kan worden.

Uit dit overleg is een notitie gerold met een aantal opmerkingen en aanbevelingen. Johan Schaerlaeckens is door de districtsingenieur uitgenodigd om mee te denken over dit pakket van opmerkingen en aanbevelingen. Wij zijn er voorstander van dat gemeenten op voorhand actiever betrokken worden bij het

Landinrichtingsplan.

Notitie

In de notitie wordt dan ook voorgesteld in een vroegtijdig stadium een overleggroep (begeleidingsgroep) samen te stellen met daarin alle betrokken instanties. Het doel hiervan is inzicht te krijgen en te geven in het landinrichtingsplan in relatie tot het streekplan van de provincie en het bestemmingsplan van de gemeente. Op voorhand kun je dan in een actieplan een aantal zaken regelen: Hoe inventariseren we aanwezige beplanting in kwantitatieve en in kwalitatieve zin, welke beplantingen moeten geruimd worden, wat is de compensatie, hoe kan het gemeentelijk landschapsbeleidsplan geïntegreerd worden, tijdig overleg met natuur- en milieuoorganisaties, voorlichting aan de streek, onderling overleg tussen Landinrichtingsdienst en gemeente, welke kapvergunningen aan derden verleend moeten worden, gemeentelijk toezicht en controle in het veld enzovoort.

Professionele inzet van gemeenten is daarbij voorwaarde. Onze zorg daarbij is dat gemeenten zich nog steeds onvoldoende bekommeren

o m d e
natuurwaarden in het buitengebied.

We hebben de Landinrichtingsdienst en de BMF verzocht deze zorg bij de provincie kenbaar te maken.

We vinden het moedig dat de Landinrichtingsdienst de hand in eigen boezem steekt en hebben veel waardering voor de inhoud van de notitie. Als de notitie ambtelijk goed doorgesproken is, zal deze ter commentaar toegezonden worden aan de betreffende gemeenten, de boerenstandsorganisaties, de Brabantse Milieufederatie en de provincie.

Er zal door de landinrichtingsdienst ook nog bekeken worden welke reparatiemaatregelen er mogelijk zijn in Alphen en Riel.

Zo leidt de ruilverkaveling Alphen

Ruilverkaveling Alphen; weinig respect voor natuur, landschap en historie.

Natuurreservaat "Het Broek" uitgebreid met 14 hectare.

Verdere natuurontwikkeling in het Chaamse Bekengebied.

In september 1996 richtte de Landinrichtingscommissie "Baarle-Nassau" een verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten om de begrenzing van de Ecologische Hoofdstructuur te mogen aanpassen. In de visie van de Landinrichtingscommissie zouden hier zowel landbouw als natuur baat bij hebben.

Op 16 juni jongstleden deelt G.S. mee in te kunnen stemmen met dit verzoek. Door deze beslissing kan een agrariër bedrijfsmatig beter uit de voeten, en kunnen we het reservaat zo'n 14 ha. groter maken. Bovendien wordt de weg vrij gemaakt om het gebied verder in te richten voor natuurontwikkeling.

De huidige situatie

In totaal zijn nu zo'n 60 ha. aaneengesloten reservaatgebied verworven en overgedragen aan Natuurmonumenten. In 1994-1996 werden reeds vijf poelen, houtsingels, houtwallen, ruigten en twee plas/draszones aangelegd. Deze ingrepen hebben al geleid tot een spectaculaire toename van de natuurwaarden. Het gebied is nu van grote betekenis voor amfibieën als kikkers en salamanders; vogels van kleinschalige landschappen zoals steenuil, kerkuil, roodborsttapuit, paapje, patrijs (allemaal soorten van de zgn. rode lijst); en voedselgebied voor bosvogels als groene specht wespensdief, havik en boomvalk.

Maatregelen

Dit najaar hopen we dat we de na te streven natuurdoeleinden verder te kunnen vertalen door een pakket van bijbehorende maatregelen.

Een werkgroep heeft in de notitie

"Uitwerking Natuurontwikkeling Het Broek" deze maatregelen verder uitgewerkt. We geven hieronder een summier overzicht:

- ◆ Hermeandering van de Laag Heiveldse Beek over een lengte van zo'n 1750 meter.
- ◆ Het vervangen van een of twee stuwen door vispasseerbare cascades.
- ◆ Het verhogen van de waterbodemp van de Laag Heiveldse Beek om de drainerende werking tegen te gaan, in die mate dat landbouw er geen last van heeft, maar dat de vernatting van de natuurgebieden toeneemt.
- ◆ Het creëren van een riet- en grote zeggemoeras over een lengte van 250 meter en een breedte van 100 tot 150 meter.
- ◆ Het beter benutten van het kwelwater in de natuurgebieden.
- ◆ Het aanleggen van plas/dras zones, plas/dras oevers en

paaiplaatsen langs de beken.

- ◆ Het aanleggen van een grote pool van 30 bij 50 meter.
- ◆ Het aanleggen van enkele houtwallen
- ◆ Het creëren van een meer geleidelijke overgang tussen landgoeders en het meer extensief gebruikte agrarische gebied.
- ◆ Het beter beschermen van houtwallen en knotwilgen die nu nog in het intensieve agrarische gebied liggen.

Het ligt rapport ter inzage bij Johan Schaerlaeckens.

Effecten

Door deze maatregelen zal de soortenrijkdom en de populatiegrootte van vogels, kleine zoogdieren, vissen, amfibieën en ongewervelden sterk stijgen. Op de natte, schrale gronden kunnen zich zeldzame plantensoorten van blauwgraslanden vestigen. Deze plantengemeenschappen zijn zeldzaam in Nederland.

Tenslotte willen we benadrukken dat dit pakket van maatregelen alleen maar tot stand kon komen door de goede samenwerking van de mensen van de Landinrichtingsdienst, het Waterschap, Natuurmonumenten, agrariërs en natuurbeschermers. Vooral Aad Groenewegen van de Landinrichtingsdienst heeft hiervoor veel werk verricht.

We zijn er trots op dat enkele leden van Mark en Leij heel nauw bij het project betrokken zijn.

Johan Schaerlaeckens

Geslaagde Historische fietstocht augustus, een terugblik.

Onder een stralende zon kon aktiviteitscoördinator Wim Cornelissen op zondagmorgen 24 augustus zo'n honderd(!) leden verwelkomen voor onze historische fietstocht.

John van Raak en Theo Schutte hadden een schitterende fietstocht van 48 kilometer door ons werkgebied uitgezet. De tocht stond in het teken van de geschiedenis van het landschap en voerde langs oude gehuchten, landgoederen, beken en rivieren, monumenten uit de prehistorie, oude wegen en

historische gebouwen.

Vanaf het marktplein in Chaam fietsten we via Sniijders en de landgoederen Valkenberg,

Hondsdonk en Luchtenburg richting Galder.

Dan zuidelijk langs de Mark naar Meersel en Meerle. Via Ulicoten binnendoor naar Baarle. Over Loveren naar Nijhoven. Dan richting Alphen langs Boshoven en Kwaalburg en vanuit Alphen via de Maastrichtse Baan weer naar Chaam.

de vormen begon aan te nemen, was het lunchtijd bij het wondermooie en schaduwrijke kapelletje in Ulicoten. De lunch was professioneel verzorgd door cafe "de Ruif" en enkele leden: Koffie, thee, belegde broodjes, fris en fruit in overvloed. Genoeg energie om er bij 32 graden Celsius weer fris tegenaan te gaan.

Ondanks het warme weer en het

Op maar liefst 15 stops kregen we interessante informatie over de cultuurhistorische achtergronden van ons landschap met zijn monumenten.

Omdat de belangstelling zo groot was, reden we in drie groepen van elk ongeveer 30 personen, waarbij de groepsleiders John, Theo en Frank iedereen wisten te boeien met de vele aspecten van de ontstaansgeschiedenis van onze streek. Ze zijn immers ook lid van Lede vaert, de Chaamse Heemkundekring.

Toen de temperatuur verschroeiende

soms rulle zand was iedereen heel enthousiast, en de hoge temperatuur vormde voor niemand een beletsel om de gehele tocht uit te rijden. Voor veel leden was het een eerste positieve kennismaking met Mark

en Leij. Ook was het een uitstekende gelegenheid voor de leden om elkaar wat beter te leren kennen.

Omdat er geen technische mankementen of ander ongemak was, hoefde onze mobiele reddingsbrigade in de persoon van Fred Froger niet uit te rukken en konden ook de G.S.M.-tjes, tot verdriet van sommigen, aan de broekriem blijven.

's Avonds genoten nog zo'n 35 leden van een uitstekende en overvloedige barbecue van gastheer Wim.

De vele complimentjes die John, Theo en gastheer Wim kregen, maakten het vele voorbereidende werk alleszins de moeite waard.

Een tocht die we in de toekomst zeker nog eens zullen herhalen.

Open dag Vijverhof

Wij bedanken Gonne en Theo Doorman, lid van onze vereniging, voor de uitnodiging aan onze leden om hun tuin te komen bewonderen, toen die op 28 juni was opengesteld voor de donateurs van de Nederlandse tuinenstichting.

Een aantal leden hebben dankbaar gebruik gemaakt van de gastvrijheid van de familie

Aktiviteiten- commissie

Om een goede activiteitenplanning te verkrijgen, en om deze activiteiten in goede banen te leiden, heeft het bestuur een activiteitencommissie ingesteld.

Deze commissie bestaat uit Wim Cornelissen, Albert Boer, Jacques Matthijssen, John van Raak, Fred Froger, Frank Degenaar en Johan Schaerlaeckens.

Wim Cornelissen fungeert als coördinator van de commissie, en als aanspreekpunt voor de leden als het gaat om activiteiten van onze vereniging. Wim is bereikbaar onder telefoonnummer 0161-492390.

Voor vragen, suggesties en creatieve ideeën kunt u altijd bij

Bezoek heemtuin Rucphen

Zo'n 35 leden stonden zondagmorgen 15 juni op het Markplein klaar voor de eerste activiteit van de vereniging. Eenmaal in de heemtuin hield Mans de Jong op een boeiende en humoristische wijze een inleiding via onder andere een dia-presentatie.

Daarna kregen we in groepen een

rondleiding in deze prachtige tuin, waar een grote verscheidenheid aan biotopen is gecreëerd. De heemtuin in Rucphen wordt algemeen beschouwd als een van de mooiste en beste van Nederland. Dat was

Waarnemingen in de streek

Een van de vaste rubrieken in onze Nieuwsbrief gaat over leuke en interessante waarnemingen die er in ons werkgebied gedaan zijn.

Dat kan over vogels gaan, maar ook over vlinders, zoogdieren, amfibieën of planten. Als je iets gezien hebt wat je wel leuk, interessant, zeldzaam of bijzonder vindt, neem dan even contact op met Johan Scherlaeckens.

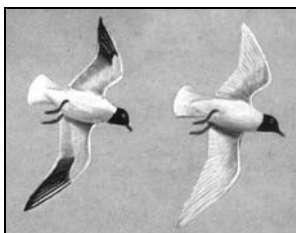
Nieuwe vogelsoort in de streek

In mei en juni werden dit jaar voor het eerst in Chaam **zwartkopmeeuwen** gezien. De grootste groep bestond uit maar liefst 19 vogels, waargenomen nabij "Het Broek" in het Chaamse Bekengebied. Daarna werden nog op diverse andere plaatsen tussen Mark en Leij groepjes gesignaleerd. De zwartkopmeeuwen foerageerden vooral op pas gemaaide en net geïnjecteerde weilanden. Ze waren vaak in gezelschap van kokmeeuwen waar ze ook veel op lijken.

Zo is de zwartkopmeeuw net zo groot als de kokmeeuw maar heeft in de zomer een zwarte kop en niet een donkerbruine kop zoals de kokmeeuw. Bij het uiteinden van de vleugels zit bij de zwartkopmeeuw

geen zwart zoals bij de kokmeeuw zodat hij in de vlucht een veel wittere indruk maakt. 's Winters krijgt de zwartkopmeeuw, net als de kokmeeuw, een witte kop, maar het verschil in vleugeltekening blijft

ongewijzigd.

kokmeeuw zwartkopmeeuw

Tot 20 jaar geleden kwam de zwartkopmeeuw bijna alleen voor in de Oekraïne (100.000 paar) en in Griekenland (800 paar). Sindsdien zijn de aantallen sterk gestegen. Al in 1983 was er sprake van 300.000 paar in de Oekraïne. Sindsdien heeft hij zijn broedgebied uitgebreid naar het westelijk deel van de Middellandse Zee, en later ook naar Noord-Frankrijk. Sinds enkele jaren broedt hij in Nederland en ook hier zijn de aantallen spectaculair gestegen.

Zo zijn er in Zeeland rond de Philipsdam al 170 broedparen geteld. Deze toename kunnen we nu ook in onze directe omgeving vaststellen.

Hoe de verdere ontwikkeling zal zijn is volledig onduidelijk omdat de oorzaak van de razendsnelle uitbreiding van het broedgebied onbekend is.

Het lijkt een beetje op de snelle uitbreiding van de turkse tortel in

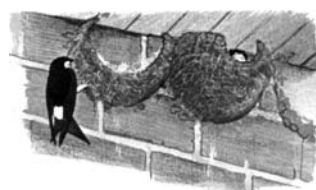
de vijftiger jaren. Al met al een interessante ontwikkeling om te volgen.

Huiszwaluwen accepteren kunstnesten

Aan de Hoefakker in Chaam zijn twee paartjes huiszwaluwen succesvol in kunstnesten gaan broeden. Een verheugende ontwikkeling, want het gaat erg slecht met de huiszwaluw.

De laatste tien jaar is het broedbestand in Nederland met maar liefst 60% teruggelopen! Ook in Brabant zijn al vele dorpen praktisch totaal verlaten door de huiszwaluw.

In Chaam broeden in de bebouwde kom nog altijd zo'n 15 paartjes. Je kunt ze vooral vinden rond de Hoefakker, de Beekstraat en de Gilzeweg. Verder zijn er in de nieuwe wijk "De Rode Beek" nog enkele paartjes te vinden. In het

buitengebied van Chaam broeden ook nog enkele tientallen paartjes. Ook in Alphen, Baar-le-Nassau, Galder en Strijbeek weet de huiszwaluw zich, zij het met moeite, nog te handhaven.

Ze bouwen hun kunstige kleinsteje het liefst onder witte overstekten van huizen en boerderijen. Bekend is dat ze ook kunstnesten accepteren.

Tijdens onze ledenavond in januari

zullen we een aantal van deze kunstnesten tegen gereduceerde prijs te koop aanbieden.

Verder zullen we in overleg met Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer proberen een aantal amfibiepoelen zwaluwvriendelijk te maken. Dit kan vrij simpel door de rasters zo te plaatsen dat de koeien langs een gedeelte van de poel bij het water kunnen, zodat op deze oeverzone door vertrapping de begroeiing

verdwijnt en de zwaluwen gemakkelijker op natuurlijke wijze aan hun nestmateriaal kunnen komen.

Dit soort onbegroeide oevers wordt daarmee ook interessant voor allerlei soorten steltlopers zoals bijvoorbeeld de watersnip.

Ooievaar op bezoek

Op zondag 7 september kreeg de Gilzweg in Chaam bezoek van een ooievaar. Johan en Sonja Pals, uiteraard lid van onze vereniging, ontdekten de vogel en waarschuwden de plaatselijke ornithologen.

De vogel landde op een lantaarnpaal en trok zich niets aan van het voorbijrazende verkeer.

Zelfs een grote groep motorrijders deed hem niks.

De ooievaar was niet geringd, zodat het misschien een wild exemplaar betrof. Zijn weinig schuwe gedrag lijkt daarmee in tegenspraak, maar ooievaars broeden dikwijls in de omgeving van mensen, en zijn daardoor niet schuw.

Geringde vogels maken in hun Afrikaanse overwinteringsgebieden een goede kans overhoop geschoten te worden. Blijkbaar vindt men zo'n geringde vogel daar wel interessant. Na enkele uurtjes rust vond de ooievaar het welletjes, en vervolgde zijn tocht naar het zonnige zuiden.

Tuinder plaatst torenvalkkasten

De heer Henk Verdaasdonk, tuinder aan de Schuttershoeftweg in Chaam, zag dat zijn aardbeinvelden regelmatig bezocht werden door

allerlei vogels en muizen.

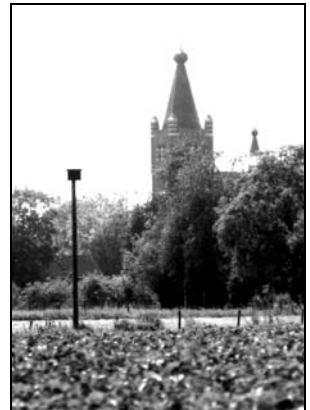
Daarom plaatste hij er enkele torenvalkkasten bij, in de hoop deze ongewenste bezoekers af te schrikken. In een kast vestigde zich

een koppeltje torenvalken, die met succes tot broeden kwamen. Ze zullen menig muisje met aardbeensmaak gepakt hebben.

De manier waarop de torenvalk voedsel zoekt tijdens de jacht is ongewoon; hij blijft op een vaste plaats klapwiekend in de lucht hangen, het zogeheten "bidden".

Het menu van de torenvalk bestaat voornamelijk uit kleine knaagdieren, afgewisseld met

Dialezing kerkuilen

Vrijdagavond 19 september verzorgt de heer Gerard van der Kaa uit Oisterwijk voor onze vereniging een dialezing over de kerkuil.

De kerkuil spreekt al eeuwen tot de verbeelding. Door zijn geheimzinnige nachtelijke levenswijze, zijn geruisloze vlucht en de doordringende baltskreten zijn er tal van spookverhalen over deze uil in omloop.

Men noemt hem wel lijkuil, torenuil, oranjeuil en kransuil. Ze

broeden op rustige, donkere plaatsen in boerderijen, kerken en schuren.

Ze jagen 's nachts op muizen, waarbij ze enkel op het gehoor hun prooi vangen. Een familie kerkuilen vangt zo'n tweehonderd muizen per week.

Vroeger konden de boeren dit wel waarderen, en verschaffen ze de kerkuil nestgelegenheid. In Friesland vind je nog de "ûleborden" in de nokken van boerderijen.

Het gaat ook met de kerkuil niet zo goed. Vooral in de strenge winter van 1963 is het aantal broedparen dramatisch afgenomen; van 3000

Dialezing Brabants Landschap

Carlo Braat van de Stichting Het Noordbrabants Landschap zal op vrijdagavond 12 december een lezing verzorgen over het wel en wee van het Brabantse landschap.

Eens was de Brabantse natuur ongemeen rijk, van kraanvogels in de nog vrijwel onontgonnen Peel tot bloemrijke graslanden in de beekdalen.

Veel is niet meer. Wij hebben inmiddels geleerd hoe belangrijk natuur en landschap zijn voor de menselijke geest. Het is ontspannend om wilde planten en dieren gade te slaan in hun natuurlijke habitat. Steeds meer beseffen we dat meanderende beken en zompige moerassen meer zijn dan onontgonnen landbouwgrond. Door de natuur letterlijk de ruimte

te geven, wordt naar een nieuw evenwicht gezocht.

Dank zij Carlo hebben we kunnen bewerkstelligen dat er in de laatste jaren tientallen poelen bij particulieren zijn aangelegd. Hij verzorgde daarbij de tekeningen, vergunningen, subsidies en uitvoering van het werk.

Zijn lezing zal vooral gaan over hoe agrariërs, natuurbeschermers en gemeenten samen kunnen werken aan plattelandsvernieuwing.

Wandeling Alphen

Op zaterdagmorgen 11 oktober gaan we eens lekker uitwaaien tijdens een mooie herfstwandeling in de omgeving van de Kwaalburgse Heide en De Generaal in Alphen. De wandeling staat onder leiding van Henk Cornelissen.

We besteden daarbij niet alleen aandacht aan de natuur, maar ook aan het verleden en de toekomst van het gebied. De tocht voert ondermeer langs de bovenloop van de Stribbeekse Beek en langs enkele poelen.

Als het in de voorgaande dagen flink geregend heeft, is het aan te raden om laarzen mee te brengen. Normaal zijn stevige schoenen voldoende.

We vertrekken om negen uur vanaf het Marktplein in Chaam.

Leden uit Alphen kunnen zich voor half tien verzamelen aan de

Dialezing Ethiopië

Er zijn verschillende leden in onze vereniging die verre natuurreizen maken. De komende jaren zullen we hen uitnodigen om over hun reisavonturen te vertellen en hun dia's te tonen.

Een van hen is Henk Laarhoven. Behalve een boeiend verteller is Henk ook een goed fotograaf.

Hij laat ons dia's zien van een Afrikaans land dat zoveel anders is dan de meesten van ons zich voorstellen. Om een beetje te weten wat ons te wachten staat, geeft Henk hierbij alvast een korte inleiding:

Als je praat over Ethiopië, denkt bijna iedereen meteen aan de televisiebeelden van enkele jaren geleden waarbij je broodmagere mensen zag sterven van de honger in een stoffig woestijnachtig landschap. Ook komen er dan beelden boven van een afschuwelijke burgeroorlog. Toen ik echter eind 1996 Ethiopië bezocht, was het groen en was er geen honger of oorlog meer. Wel is het nog steeds één van de armste en

primitiefste landen van de wereld.

Ethiopië is zo groot als Duitsland, Frankrijk en Spanje samen en er wonen ongeveer 70 miljoen mensen. Het is een schitterend en zeer afwisselend land. Het heeft hoge bergen (tot 4600 meter), hoogvlaktes, diepe kloven, meren, bossen, savannen en woestijnen.

De grote zoogdieren zijn er grotendeels verdwenen (geschoten in de burgeroorlog). Er leven meer dan 800 vogelsoorten, en ze zijn ook heel tam omdat er niet op gejaagd wordt.

Heel bijzonder is dat in Ethiopië 28 endemische vogelsoorten en zeven endemische soorten zoogdieren voorkomen. Endemisch wil zeggen dat de soort uitsluitend in één land voorkomt en verder nergens anders in de wereld.

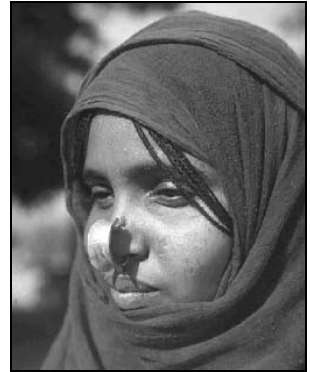
Ik bezocht Ethiopië vooral voor de natuur, met name de vogels. In drie weken reisden we met z'n zevenen in een four-wheel-drive auto 4000 kilometer door Centraal- en Zuid Ethiopië, over vaak ontstellend slechte wegen. Tijdens de reis zag ik ruim 420 vogelsoorten, waarvan

23 endemisch, en 33 soorten zoogdieren.

Een deel van de vogels en zoogdieren heb ik goed kunnen fotograferen. Op 7 november zal ik een deel van mijn 500 dia's vertonen, en meer vertellen over dit boeiende land.

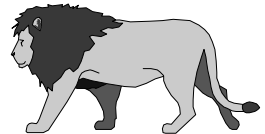
Henk Laarhoven

Toegang voor leden gratis.

Niet-leden betalen f5,-
Aanvang 20.00 uur in de zaal van de Ruif te Chaam.

Deze Ethiopische vrouw draagt een gouden neusring. De ring is vastgezet met een gouden draad die door het doorboorde

neustussenschot loopt. Het lange haar is in honderden vlechten geknoopt.

Bestuursmededelingen

Getver, dat zal wel taaië kost zijn. En inderdaad, hier geen Veronica of RTL-5 met bloedmooie meiden en woeste achtervolgingen. Gewoon twee voeten op de grond, en doorgaan met datgene wat wel van belang is: het behoud van natuur en landschap.

De vereniging

Onze vereniging telt momenteel zo'n 220 leden. Inmiddels zijn de statuten gepasseerd, en zijn we dus een vereniging met volledige rechtsbevoegdheid. We staan ook ingeschreven in het verenigingsregister van de Kamer van Koophandel Midden Brabant onder nummer 40260823.

Redactie blad

Guus Degenaar zal in de toekomst zijn medewerking verlenen aan het opstellen van onze nieuwsbrief.

Mede dank zij zijn medewerking kunnen we de kwaliteit van onze Nieuwsbrief nog verder verhogen. De redactie bestaat hiermee uit drie personen: John van Raak, Guus Degenaar en Johan Schaerlaeckens. John is coördinator en aanspreekpunt als het om redactionele zaken gaat. Hij is bereikbaar onder telefoonnummer 0161-491803.

Postbusnummer

Sinds 10 juli 1997 heeft de vereniging een eigen

Natuurvereniging Mark en Leij
Postbus 24
4860 AA Chaam.

postbusnummer.

Ons postadres is voortaan:

Bestuur

In de volgende Nieuwsbrief willen wij u nader kennis laten maken met

het bestuur van de vereniging.

De Mark & Leij Nieuwsbrief

Veel leden hebben de moeite genomen ons te complimenteren met de eerste uitgave van onze nieuwsbrief. Wij stellen dit zeer op prijs, en beschouwen het als een aansporing om door te gaan op dit

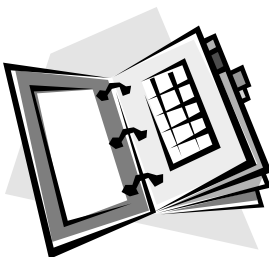

niveau.

Controle verlening milieuvergunningen in Alphen/Chaam

Ons bestuurslid Albert Boer is bereid gevonden zich in de toekomst bezig te houden en te verdiepen in het controleren van voorgenomen afgiften van milieu- en hinderwetvergunningen door de gemeente Alphen/Chaam. Op grond van Albert's adviezen zal het bestuur steeds overwegen en besluiten of we als vereniging al dan niet bezwaar aantekenen tegen de voorgenomen afgifte. Albert zal hiertoe contact opnemen met de gemeente Alphen/Chaam en met de Brabantse Milieufederatie.

Daarbij is Albert aanspreekpunt voor de leden van de vereniging als het om dit soort zaken gaat.

Cursussen

Telefoonnummer 013-5082506.

In de vorige Nieuwsbrief hebben we uitvoerig inlichtingen gegeven over de cursussen.

Bij de cursus "*Natuur in het gebied van Mark tot Leij*" zoeken we de mooiste stukjes in onze streek op, en besteden we vooral aandacht aan het herkennen en determineren van vogels. Gewoon genieten van de fijne wandelingen kan natuurlijk ook.

De cursus start in 1998 met twee theorie-avonden op woensdag 11 en 18 februari in de Ruif. In april en mei zijn er zes wandelingen gepland op 5, 19 en 25 april en op 10, 17 en 24 mei van 9.00 uur tot 12 uur.

De cursus "*Planten determineren*" wordt in mei en juni gegeven. Deze cursus heeft tot doel een aantal veel voorkomende planten in onze streek te leren herkennen. De cursus zal gegeven worden op vijf doordeweekse avonden, waarschijnlijk op dinsdagavond. Een excursie naar Zuid-Limburg dient ter afsluiting.

Gezien de te verwachten belangstelling stellen wij het op prijs dat u zich voor slechts één cursus opgeeft.

De cursussen zijn gratis, maar alleen voor leden van Mark en Leij.

Wij verzoeken u vriendelijk om zich individueel voor een cursus op te geven. U kunt hierbij gebruik maken van het bijgevoegde retourformulier.

U kunt dit strookje invullen bij:

- * **Wim Cornelissen**
Blokkenweide 43, Chaam
- * **Johan Schaerlaeckens**
Blokkenweide 18, Chaam
- * **Jacques Mathijssen**

36 hectare nieuwe bomen in Alphen en Riel

In het landelijk gebied van Alphen en Riel wordt circa 36 hectare bomen aangeplant. Met deze aanplant wordt een groot aantal bomen gecompenseerd dat de afgelopen jaren in het kader van de ruilverkaveling is gekapt.

Dat zegt projectleider H. Aalbers van de Landinrichtingscommissie in Alphen. Het project is onlangs aanbesteed.

Het gebied begint ten zuiden van Tilburg en loopt tot over de gemeentegrens van Baarle-Nassau. De aanplant bestaat uit jonge loofbomen. Het gaat vooral om eiken, berken en beuken. Daarnaast worden over een totale lengte van twee kilometer nieuwe eiken langs wegen geplant.

Aalbers benadrukt dat het niet alleen om herplant gaat in het kader van de ruilverkaveling, maar dat ook natuurgebied wordt uitgebreid. De Landinrichtingscommissie gaat zestien hectare natuurterrein inrichten. Zo moeten er poelen komen en wordt de drainage doorgesneden, opdat de natuur zichzelf kan ontwikkelen.

Langs de Stribeekse Beek komen *stepstones*, een soort natuurgebiedjes die samen een verbindingzone gaan vormen.

Het totale project gaat ongeveer een half miljoen gulden kosten.

Vogeltjes kijken?

In het Vroeg-Tertiair, zo'n zestig miljoen jaar geleden, was deze hobby slechts voorbehouden aan echte bruten. Een ontmoeting met *Diatryma* kon wel eens slecht aflopen. Deze kolossale loopvogel had een zware snavel, die eindigde in een gemeen gebogen punt, en gebruikt werd om de prooi te doden en te verscheuren. *Diatryma* was een snelle jager op zoogdieren als het vroege paard, de *Hyracotherium*.

Voor volgend jaar is een dagexcursie naar het Tertiair gepland. In verband met de verwachte belangstelling hiervoor verzoeken wij u om tijdig te reserveren. Men dient zelf te zorgen voor laarzen, verrekijker, een stevig

Kolonisatie nieuwe poelen

Zoals iedereen wel weet zijn er in ons werkgebied de laatste jaren in landinrichtingsverband zo'n 65 nieuwe poelen aangelegd. Daarnaast heeft Staatsbosbeheer nog eens 25 nieuwe poelen aangelegd. Vroeger behoorde ons werkgebied tot een van de amfibierijkste van Nederland. Nu komen er nog altijd tien soorten voor, vroeger dertien soorten.

Tot zo'n vijftig jaar geleden was een groot deel van ons land nog bezaaid met kleine stilstaande wateren. Ze werden gebruikt als drinkplaats voor het vee, als bluswaterreservoir, om schapen te wassen, als siervijver of om hout te wateren.

Door verandering en intensivering van het agrarisch landgebruik gingen echter veel voortplantingswateren, vooral drinkpoelen, verloren en namen de leefgebieden van amfibieën snel in omvang en kwaliteit af.

Resultaten monitoring poelen

Met de aanleg van de nieuwe poelen proberen we de oude situatie zoveel mogelijk te herstellen. In

totaal zullen er zo'n 140 poelen gegraven worden. Nu is het van belang te weten of deze poelen ook inderdaad door amfibieën gekoloniseerd worden. Anders is het immers zonde van de centen.

Kleine Watersalamander

De Dienst Landelijk Gebied voor Ontwikkeling en Beheer in Utrecht heeft daarom aan Limes Divergens, een Adviesbureau voor Natuur en Landschap, opdracht gegeven eens te onderzoeken (te monitoren) hoe deze kolonisatie verloopt. Omdat het weinig voorkomt dat zoveel poelen in zo'n korte tijd worden aangelegd was het onderzoek ook van landelijke betekenis. In mei is dit adviesbureau met een uitgebreid

rapport gekomen met daarin de resultaten van de monitoring. Uit het rapport blijkt dat in de periode 1994-1996 negen amfibiesoorten in de nieuwe poelen zijn waargenomen. Alleen de heikkikker werd nog niet in de nieuwe poelen waargenomen. Vermoed wordt dat deze amfibiesoort, die vroeger talrijk was op de Strijbeekse Heide, op de rand van uitsterven staat. Zeker uitgestorven in de streek zijn de rugstreepad en de boomkikker (1985). Van de 36 onderzochte poelen waren er in 1996 35 door

amfibieën gekoloniseerd.

Kamsalamander

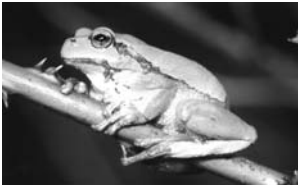
Verheugend daarbij is dat de zeldzame kamsalamander weer in drie nieuwe poelen in het dal van het Merkske is waargenomen. In één poel in het Zwart Laag werden in de periode 1994-1996 zes amfibiesoorten waargenomen. Poelen met zes amfibiesoorten zijn in Nederland zeldzaam.

Herintroductie boomkikker

In het verleden was ook de boomkikker een karakteristieke soort voor ons kleinschalige landbouwgebied. De laatste voortplantingsplaatsen zijn pas rond 1985 verdwenen. Deze plaatsen lagen in het Merkske, de Bleekse Heide en de Withagen. Door de recente poelenaanleg lijken

er weer goede vestigingskansen voor de boomkikker te ontstaan. Dit geldt met name voor het beekdal van het Merkske. Natuurlijke herbevolking door de boomkikker

moet als uitgesloten worden beschouwd.

Boomkikker

Het rapport adviseert dan ook om het herintroductieprogramma al in 1998 op te starten. Dit zou als een gezamenlijk initiatief van het Staatsbosbeheer en de Landinrichting kunnen worden opgestart.

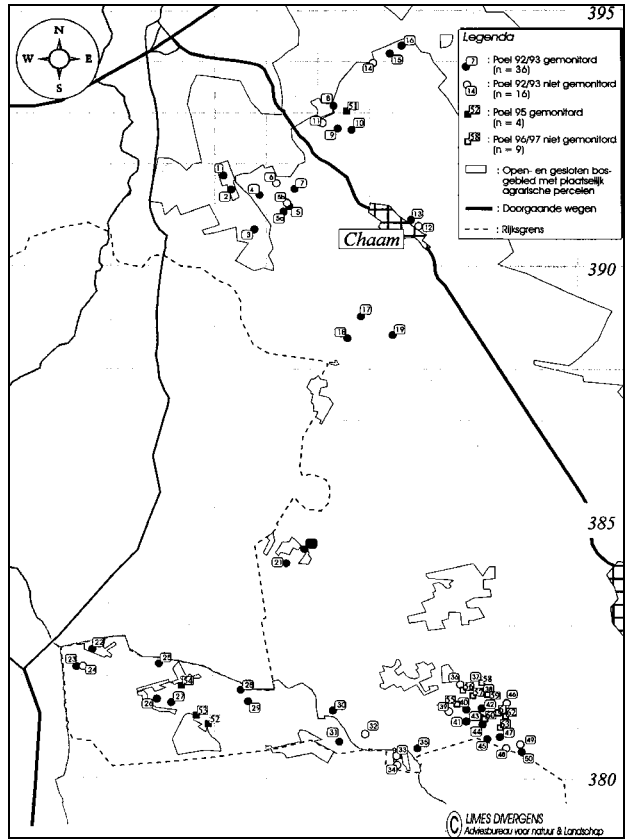
Overige soorten

Ook voor de libellenfauna zijn de poelen van betekenis. In 1994 en 1996 werden 23 soorten libellen, ruim eenderde van de Nederlandse libellenfauna, in een of meer poelen waargenomen. De poelen zijn verder van belang als drinkplaats voor reeën, kleine marterachtigen en leefgebied voor vleermuizen, vlinders en vogels.

Conclusie

We citeren de eindconclusie van het rapport: "De eindconclusie luidt dan ook dat de kolonisatie van de nieuwe poelen in het landinrichtingsgebied, ondanks het feit dat de zeldzame soorten wat extra aandacht nodig hebben, in vergelijking met andere projecten in Nederland, zeer goed verloopt."

Het rapport "Kolonisatie van nieuwe drinkpoelen in de landinrichting Baarle-Nassau" ligt

Onderzoek poelen SBB

ter inzage bij het secretariaat.

Johan Schaerlaeckens

Op bovenstaande kaart staan de nieuwe poelen aangegeven die in het kader van de Landinrichting Baarle-Nassau zijn aangelegd.

Verder liggen er nog zo'n 45 poelen in de Boswachterijen van Chaam en het Ulvenhoutse Bos. Deze poelen worden beheerd door het Staatsbosbeheer.

Zij hebben onze vereniging

gevraagd of wij bereid zijn deze poelen in de komende jaren te inventariseren. Daarbij gaat het in de eerste plaats om de amfibieën. Daarnaast zullen we ook letten op zaken als planten, libellen, vlinders en dergelijke.

Gezien het aantal poelen is het wenselijk dat er meerdere mensen aan dit onderzoek meewerken. Misschien is het mogelijk om hiervoor een werkgroep in het leven

adressticker

in deze Nieuwsbrief:

Overleg met Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten	1
Natuuragenda	1
Het Merkske bedreigd. Motorcross.	3
Ruilverkaveling Alphen: begin ommekeer?	4
Natuurreservaat "het Broek" uitgebreid	5
Geslaagde historische fietstocht	6
Heemtuin Rucphen	7
Open dag Vijverhof	7
Aktiviteitencommissie	7
Waarnemingen in de streek	8
Dialezing Kerkuilen	10
Dialezing Brabants Landschap	10
Wandeling Alphen	10
Dialezing Ethiopië	11
Mededelingen van het bestuur	12
Cursussen	12
36 ha nieuwe bomen in Alphen en Riel	13
Vogeltjes kijken?	13
Kolonisatie nieuwe poelen	14
Onderzoek poelen Staatsbosbeheer	15
Gegevens vereniging Mark en Leij	16

NATUURVERENIGING MARK EN LEIJ

De natuurvereniging streeft de volgende doelstellingen na:

- Het beschermen, versterken en uitbreiden van de natuur- en cultuurhistorische waarden van het landschap in en rond het gebied van de gemeenten Alphen-Chaam en Baarle, in de ruimste betekenis.
- Het beschermen en verbeteren van de leefomgeving in dit gebied voor mensen, flora en fauna en het historisch erfgoed.
- Het vergroten van de kennis van de natuur- en landschapswaarden in dit gebied en het verbreiden van deze waarden en kennis onder een zo breed mogelijke bevolking.

individueel lidmaatschap: f 25,- per jaar.

gezinslidmaatschap: f 35,- per jaar.

Aanmelding telefonisch of schriftelijk bij het secretariaat.

voorzitter: Johan Schaerlaeckens, Chaam

secretaris: John van Raak, Chaam

penningmeester: Jacques Mathijssen, Galder

secretariaat: Postbus 24, 4860 AA, Chaam
tel. 0161-491803

COLOFON

De "Mark & Leij Nieuwsbrief" is het verenigingsblad van de natuurvereniging Mark en Leij, en verschijnt 4 maal per jaar. Overname van artikelen is uitsluitend toegestaan na toestemming van de redactie.

oplage: 180 exemplaren

redactie: John van Raak, Guus Degenaar en Johan Schaerlaeckens

reproductie: Copy-Net Breda B.V.